Stort og småt fra Gørding 1918-1967

Uddrag fra skuespiller Johnsens udklipssamling i Gørding Sognearkiv

Af Hanne Eiby og Nora Olesen

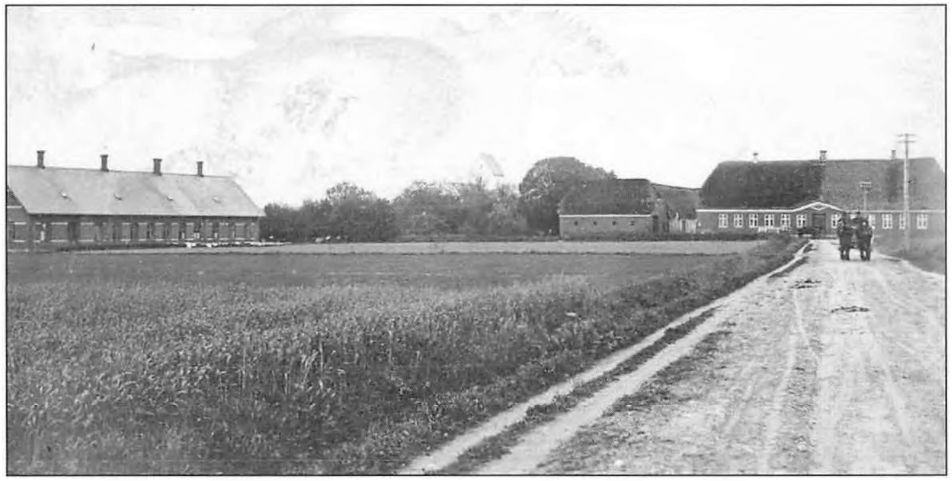
Gørding sognearkiv kan i år fejre 100 års jubilæum for en udklipssamling, der omfatter udklip fra avisernes omtale af Gørding i perioden 1918-1967.
Stoffet blev samlet af skuespiller Niels Johnsen, der var en kendt person i byen.
Samlingen fortæller ikke meget om dagliglivet, men mere om festlige højdepunkter både for enkeltpersoner og for byen, politik og sognerådsforhandlinger samt lokale sensationer.
Ved at foretage et nedslag i hvert tiår i perioden 1918-1960'erne kan man se, hvad Gørdings indbyggere har interesseret sig for, og hvorledes byen ændrede sig gennem perioden.

Gørding

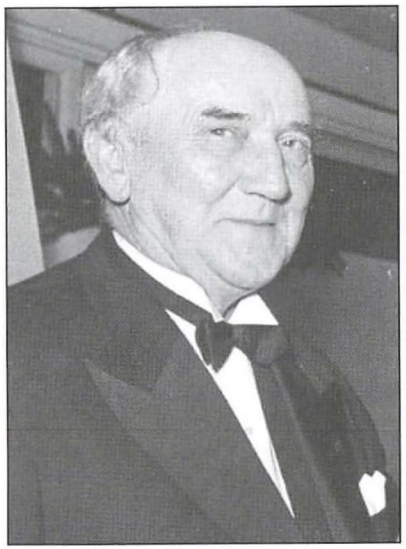
Gørding var oprindelig en landsby, der var delt i to dele. Nord for Holsted Å lå Nørre Gørding med kirke og præstegård, og syd for åen lå Sønder Gørding.
I 1874 blev jernbanen Kolding-Esbjerg anlagt, og det kom til at ændre byen. I 1879 havde Nørre Gørding kirke, præstegård, skole og kro. Syd for åen lå Møllegården med elværk, en smedje samt nogle boliger. Den nye jernbanestation lå alene ved landevejen.
I de følgende årtier voksede stationsbyen, men der var i en lang periode 2 adskilte bebyggelser. I 1916 boede 716 mennesker i byen.

Skuespiller Johnsen

Niels Johnsen var født i købmandsgården i Gørding som søn af købmandsparret. Han gik i skole i mellemskoleafdelingen på Ribe Katedralskole. Efter skoletiden kom han i lære som gartner. Efter færdig uddannelse rejste han til Norge, hvor han opholdt sig nogle år. Han vendte tilbage til Gørding under første verdenskrig. Han havde ambitioner om at blive skuespiller. Sin skuespilleruddannelse fik han hos en omrejsende skuespiller-trup. Han var engageret i Gørding Dilettantforening, og han rejste rundt og optrådte med oplæsninger. I 1918 oprettede han biografen Gørding Folketeater for levende bil-

Gørding Bykro, ca 1900. Til venstre ses præstegården. (Foto: Gørding Sognearkiv)

Skuespiller Johnsen, ca. 1960.
(Foto: Gørding Sognearkiv)

leder med 112 pladser. Her blev der spillet stumfilm. Filmene blev ledsaget af klavermusik. Olga Gammelgaard spillede og Darling Wittendorf sang, hvis der var brug for det. I 1932 fik Niels Johnsen installeret et tonefilmanlæg.
Han var også meddeler for "Vestkysten" i Gørding. Hver aften gik han til stationen for at sende sin kuvert med lokale nyheder med det sidste tog til Esbjerg.
Han brændte for etableringen af Gørding Lystanlæg, som han samlede ind til gennem sommerens Folkefester.
Niels Johnsen døde i august 1967. Familien afleverede udklippene til biblioteket, som senere overdrog dem til Gørding Sognearkiv.

Årene 1918-1920

Det første udklip er fra 22. august 1918 og har overskriften Gørding Mejeris 25 års jubilæum.
I artiklen står, at man i 1893 byggede et solidt og godt mejeri, hvor der ikke er foretaget større reparationer. Efter sagkyndiges mening er det, det af amtets bedst indrettede og smukkeste, ja måske det allersmukkeste mejeri.
Venstrebladet refererede fra festen i Gørding Stations forsamlingshus. Her var der fælles spisning for ca. 300 personer.

Optog i anledning af mejeriets 25 års jubilæum i 1918. (Foto: Gørding Sognearkiv)

I Gørding Foredragsforening holdt forfatteren Morten Korch foredrag med efterfølgende oplæsning af egne små fortællinger under stort bifald.
Vinteren 1919 bød på mange dødsfald p.g.a. den spanske syge (influenza pandemi).
Der blev holdt politiske møder, hvor politikerne diskuterede jordlovene omkring salg af offentlig jord samt om len og stamhuses overgang til fri ejendom.

1920'erne

Man var også optaget af den sønderjyske sag og oprettelsen af Folkeforbundet.

9/1 19.

Det afholdte Lærerpar, Larsen-Petersen i Gørding, har bl. mange andre Gaver i Anledning af deres Bryllup forleden fra en Kreds af Venner faaet skænket en velspækket Tegnebog.
Gaverne overraktes af Pastor Søby og Læge Jensen.

I 1920 spillede Gørding Folketeater "Genforeningsfilmen" med musik og korsang.
I 1920 ledsagede læge Jensen fra Gørding en børnetransport til Wien, hvorfra en ny igen gik til Danmark. Lægen beskrev Wiens børn som blege og underernærede efter 1. verdenskrig.
I 1924 var der valg til Folketinget. Valgkampen i Ribekredsen blev beskrevet som et "Storstilet opgør i Bramminge mellem demokrati og reaktion". Ca. 700 mennesker var til vælgermøde i Kikkenborg. Læge Jensen, der var medlem af Det radikale Venstre sagde på mødet: "Det eneste Venstre vil regulere er whisky og vælgermøder". Læge Jensen blev ikke valgt ind i Folketinget ved denne lejlighed. Samme år fejrede man lægens 25 års jubilæum. I artiklen om ham opregnes hans mange aktiviteter. Han var medstifter af Det radikale Venstre i 1905. Han havde siddet i sogneråd, amtsråd, menighedsråd og var meget aktiv i afholdsbevægelsen.

Doktor Jensen.
(Foto Gørding Sognearkiv)

De nye tider kom til Gørding i 1925. Købmand H.N. Mortensen, Gørding Bykro lod indlægge radio i restauranten til gæsternes underholdning.
Det mest sensationelle var to drenges død i en rævegrav ved Bramming i 1926. Drengene var løbet hjemmefra og havde indrettet en bolig i en gammel rævegrav, som sandsynligvis var styrtet sammen, mens drengene sov. Tømmerhandler Christian Nielsen havde forsøgt at hjælpe den ældste dreng, men uden held.
Der er mange artikler om denne begivenhed. Selv Roskilde Dagblad skrev om ulykken.
I forbindelse med sognerådsvalget i marts 1929 forløb læge Jensen sig på et møde. Det var ikke alle, der var lige store beundrere af lægen.

En lille vise om Jensen:
Jensen tror, at kun han kan
Gørding regere,
Som diktator føler han
sig – ja næsten mere.

Men der er dog folk, der tror,
Han har nået grænsen.
Og at han ej mer er stor,
Mussolini Jensen.
Gørdinger

Læge Jensen fik 84 personlige stemmer og blev valgt.

I 1929 havde Gørding sogneråd indbudt de interesserede lodsejere i Stationsbyen til et møde til forhandling om et nyt forslag til byens kloakering, og op imod 100 havde givet møde. Resultatet blev, at forslaget skulle til afstemning blandt grundejerne.
I november samme år fandt en uofficiel drøftelse sted i sognerådet om anlæg af en ny amtsvej fra Bramming-Ribe landevejen ved Gred-

S.V. 5-7-24

— Gørding komunale Realskole har i Aar for første Gang demitteret til Præliminæreksamen (2 Sprog). Der indstilledes 11 Elever, der alle bestod med følgende Resultater:

Frode Bopsen (Husejer B. Gørding) 99 Points.

Gertrud Andersen (Maler A. Noroborg) 112 P.

Kaj Jensen (Sognepræst J., Gørding) 98⅔ P.

Vigaard Johansen (Smed J., Gørding) 94 P.

Tage Koed (Mejeribest. K., Gørding) 89 P.

Niels Lauridsen (Gaardejer L., Gørding) 107⅔ P.

Elisabeth Mikkelsen (Skræder M., Gørding) 103 P.

Børge Møller (Agent M., Gørding) 115 P. (Udm.)

Augusta Nygaard (Rentier N., Klovborg) 109⅔ P.

J. Olesen (Gaardejer O., Ilsted) 115 P. (Udm.)

Magnus Stephensen (Pedel St., Gørding) 113 P. (Udm.)

For at bestaa fordres 65 Point. Udmærkelse 112⅔ Point.

sted over Gørding til Øse på grund af den stigende biltrafik.

1930'erne

Debatten om Gørdings elendige kloakforhold fortsatte. Skulle man vælge den lille, billige løsning eller den store dyre med både afvanding og kloakering af en del af Sønderbyen? Man valgte, at få en ledning lagt ned i Søndergade, da man allerede havde besluttet sig for en asfaltering af vejen.

Ved et møde for kirkeværgerne i Gørding i 1931 vedtog man ved afstemning, at kirken skulle overgå til selveje.

Den økonomiske krise ramte også Gørding. I 1932 skrev "Socialdemokraten" om arbejdervilkår i Gørding. "I Gørding - som andre steder – har arbejderne været hårdt ramt af arbejdsløshedens tunge svøbe".

Ved folketingsvalget i november 1932 fik læge Jensen Det Radikale Venstres mandat i Ribe amt.

Juni 1933 fejrede byen jubilæums- og sportsfest. "Gørding Idrætsforening indviede den nye idrætspark og fejrede samtidig foreningens 30 års jubilæum". Herefter blev der spillet fodboldkampe.

I august klagede "Socialdemokraten" over, at sognerådet ikke fulgte en henstilling fra socialministeriet om at benytte organiserede arbejdere til offentlige arbejder.

I juni 1934 havde sognerådet et forslag om oprettelse af et alderdomshjem på dagsordenen. Sognerådet besluttede at lade udarbejde tegninger og overslag.

I december 1935 blev et nyt gymnastikhus rejst i Ilsted. I foråret vedtog sognerådet at bygge et gymnastikhus i Ilsted på betingelse af, at distriktets beboere selv indsamlede et vist beløb. Det lykkedes at indsamle 1000 kr, og så var betingelserne for husets rejsning til stede.

I august vedtog sognerådet med 5 stemmer mod 3 at bygge et alderdomshjem, der skulle placeres i anlægget.

Kloakarbejde i Søndergade, udateret. *(Foto Gørding Sognearkiv)*

— **Gørding-Dilettanterne** hentede sig Fredag Aften en solid Sukces i Brørup, hvor de for fuldt Hus opførte „Elverhøj". Vi minder om, at Stykket spilles for Medlemmer af Aastrup m. fl. Sognes Landboforening Onsdag Aften i Holsted og Fredag Aften i Holsted.
Sw 26-11

I september 1938 blev det nye alderdomshjem taget i brug. Det var indrettet til 14 beboere. "Om hele bygningsværket kan siges, at det ikke alene er en pryd for byen, men en ære for sogneråd og håndværkerne, der har opført det..."

Ved menighedsrådsvalget i november trak det op til kampvalg. Det lykkedes at få opstillet en fællesliste mod at Indre Mission og socialdemokraterne fik henholdvis 3 og 1 plads. Der blev så fredsvalg.

I november 1939 havde Gørding Borgerforening bestået i 40 år. Foreningen havde på mange måder sat sit præg på byen. Den havde bidraget til fællesskabet med selskabelige sammenkomster, forbedret postgangen og gadebelysningen. Den havde arbejdet med spørgsmål som bl. a. Gørding Realskoles og Gørding Centralskoles tilblivelse samt oprettelse af en bankfilial i byen.

JORDEFÆRD I GØRDING.

Enkefru Johanne Larsen, Fladsbjerg, begravedes i Gaar fra Gørding Kirke under stor Deltagelse. I Kirken indledtes med Salmen „At sige Verden ret Farvel", hvorefter Pastor Gaarn Larsen talte smukt og trøstende udfra Matth. Evangelium. 22. Kap. 31.—32. Vers: „Men hvad de dødes Opstandelse angaar have I da ikke læst, hvad der er talt til Eder af Gud, naar han siger: Jeg er Abrahams Gud og Isaks Gud og Jakobs Gud. Han er ikke Dødes, men Levendes Gud."

Efter Jordpaakastelsen takkede Lærer Larsen Pedersen paa Familiens Vegne for Deltagelsen og indbød Følget til en Mindefest i Forsamlingshuset.

Her blev sunget en Del Salmer, og Afdøde blev mindet i smukke Ord af Folketingsmand, Læge Jensen, Gørding, Gdr. Chr. Appel, Jernvedlund, Smedemester August Larsen og Hustru, Gredstedbro, og Gdr. Søren Bojsen Sørensen, Heslund.
Sw 16-5

1940'erne

I efteråret 1940 havde alsangsstævnet i Gørding samlet over 1.000 deltagere, dertil kom et stort antal børn. Man sang salmer og fædrelandssange afvekslende med taler.

Året efter kunne man læse "Gørding – algangens by". 68 personer deltog i turen, der var arrangeret af idrætsforeningen.

I oktober 1943 hed det "Berusede revolvermænd ved ringriderfest i Gørding. Lørdag aften var der ringriderbal i Gørding Forsamlingshus. Det kom ikke til at gå stille af takket være 3 udenbys re-

Engelske soldater på besøg hos Klara og Peder Larsen på Møllegården i maj 1945. (Foto: Gørding Sognearkiv)

volverbevæbnede urostiftere, der dog kun opnåede at få en masse klø og derefter blev kørt til Esbjerg".
I foråret 1945 nedbrændte snedkerværksted og beboelsesejendom i Gørding. Ilden opstod som følge af anbragte brandbomber.
Samme nat blev en varebil sprængt, idet motoren blev sprængt af en brandbombe.
I maj besøgte 2 unge engelske officerer Gørding. De blev modtaget af en snæver kreds af frihedsbevægelsens venner. Englænderne kørte i blomstersmykkede biler til modtagelse i Idrætsparken.

Gørding Sogneraad

holdt Mandag Eftermiddag ordinær Møde i Modelokalet paa De Gamles Hjem. Alle Medlemmer var mødt.

Til Medlem af Udvalget til Mægling i Tyendesager valgtes i Stedet for P. C. Hansen, Gordinglund, der som bekendt er rejst fra Egnen, Gdr. Jens Jensen, Tange.

Nogle Ansøgninger om Dispensation fra Brandpolitiloven med Hensyn til Skorstene anbefaledes.

Fru Marie Riis ønskede Tilladelse til at sælge 2 Stykker Eng i Jedsted, da Afstanden fra hendes Gaard til Engstykkerne var over 12 km. Anbefaledes.

Lærer Simmelsgaard, Ilsted, søgte om at faa lagt et nyt Gulv i sin Dagligstue, da det gamle var meget daarligt. Overlodes til Skoleudvalget.

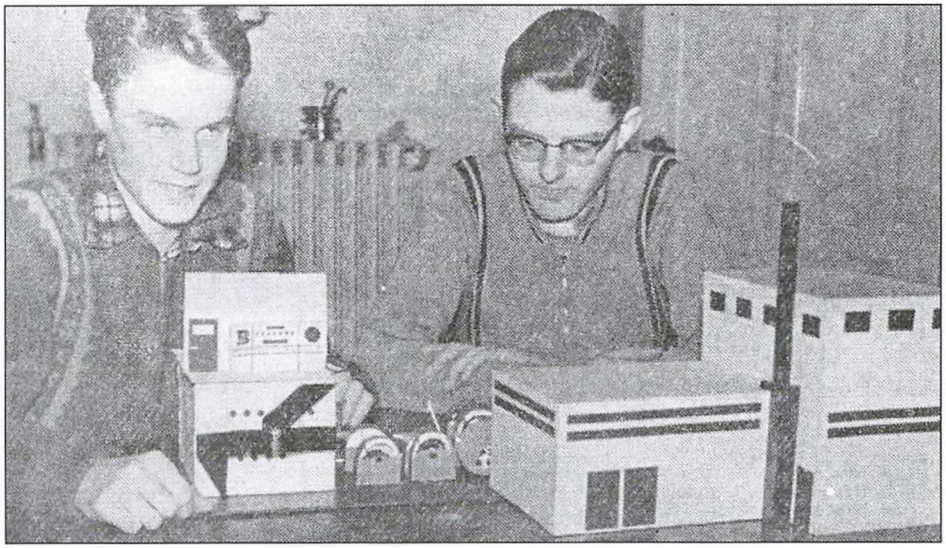
I maj 1947 beskrives det årlige indre missionske ungdomsstævne som overordentlig stort.
"Fra hele det sydvestlige Jylland gled i de første eftermiddagstimer en stadig strøm af gående, cyklende og bilende ungdom mod Gørding kirke, som efter at have taget så mange, den kunne rumme, ca. 450, afgav resten til et samtidigt møde i missions-huset".

1950'erne

I juni 1951 blev der stjålet 35.000 kr. i Gørding sparekasse. Tyveriet skete ved højlys dag. Sparekassens kasserer blev fængslet for syv dage. Tyveriet blev opklaret. Det var ikke kassereren. Tyven blev afsløret af et pludseligt stort pengeforbrug.
Sommerens folkefest havde et omfattende program med musikunderholdning, børnedyrskue, cykelringridning og sækkevæddeløb. Om aftenen opførtes Drachmanns "Der var engang". Herefter bål og båltale ved sognepræsten.

Optog under folkefesten i 1950'erne. *(Foto Gørding Sognearkiv)*

Bent B. Anthonisen og Hans Erik Hansen med deres model af et atomkraftværk i 1959. *(Foto: Gørding Sognearkiv)*

Generalforsamling i Gørding fjernvarmecentral. Formanden oplyste, at der var udsigt til flere forbrugere og håb om en lavere pris.
I september 1954 fejredes 25 års jubilæum for Gørding missionshus. "I stort tal havde venner for samfundene i omliggende byer og håndværkere, der havde været med dels ved opførelsen af missionshuset dels ved den nylig fuldendte ombygning indfundet sig for sammen med gørdingboerne at feste for de forløbne 25 år".
Gørding tekniske skole udbygges med handelsskoleafdeling i 1957. Der vil blive oprettet en daghandelsskole, og det bliver den første af denne art på Bramming-egnen. Handelsskolen begynder med 9 elever.
Storslået vognoptog i Gørding ved sommerens folkefest i 1955. "Det smukke skue var vist så fuldendt, som det nu engang kan blive på ladet af en lastbil, og det fik fortjent beundring på den lange rute, som det kørte igennem. Vognoptoget hed Danmark i 1000 år".
Julemesse afholdtes for første gang i Gørdings historie. Der blev 21 stande.
På Gørding Folketeater blev der foretaget en betydelig udvidelse, idet der blev bygget et helt nyt teaterrum.
På generalforsamlingen i 1958 i Gørding elektricitetsværk oplyste formanden, at året var præget af Suez-krisen, der nødsagede bestyrelsen til at forhøje strømpriserne.
Et kartoffelpakhus skulle opføres ved Gørding station. En arbejdsstyrke på 12-15 mand ville blive beskæftiget her i kartoffelsæsonen.
Formanden for Gørding Handelstands- og Håndværkerforening vurderede året. I løbet af året 1958 blev der bygget ikke så få nybygninger i Gørding kommune, og i det store og hele kunne det siges om året, at det bragte god beskæftigelse for bygningshåndværkerne i kommunen.
I 1959 forventedes det, at Gørding handelsdagskole blev selvstændig. Den har

Telefonforbindelsen Gørding—Stenderup

Direkte ledning vil blive hilst med glæde

Som kort meddelt i går har Gørding borgerforening på et bestyrelsesmøde vedtaget at indsende et andragende til A/S Jysk Telefonselskab om at få etableret en telefonledning direkte fra Gørding til Bobøl central.

Dette ønske er særdeles velbegrundet. Specielt er beboerne i Stenderup, der hører under Bobøl central, meget dårligt stillet, når de skal have forbindelse med Gørding, idet samtalerne etableres over centralen i Holsted. De allerfleste gange er der tale om en meget lang ventetid, før samtalen går igennem, hvilket givetvis er til stor gene, hvis opkaldet gælder læge eller dyrlæge. Blandt beboerne i Stenderup vil en eventuel direkte forbindelse med Gørding absolut skabe stor tilfredshed.

hidtil været en afdeling under Bramming. Teknisk skole er ophørt med at eksistere, da der var for få elever.
2 skoleelever den 14-årige Hans E. Hansen og den 16-årige Bent B. Anthoniesen begge fra Gørding skole har fået fysiklærerforeningens guldnål for et værk om atomfysik samt en model af et atomkraftværk.
Til efteråret var der planlagt en udvidelse af Gørding kommuneskole. Det var nødvendigt med en udvidelse for at opfylde kravene i den nye skolelov.

Guldbryllup i Gørding

Sparekassedirektør I. M. Lauridsen og hustru

Tirsdag den 2. april vil flagene glide til tops overalt i Gørding stationsby til ære for et over det meste af Vestjylland kendt ægtepar, sparekassedirektør I. M. Lauridsen og hustru, som denne dag kan fejre deres guldbryllup. Dagen vil iøvrigt blive markeret ved en fest på „Hotel Gørding", hvor familie og venner vil samles med det afholdte guldbrudepar.

1960'erne

I april 1960 kunne man læse om planerne for en omlægning fra jævn- til vekselstrøm. På indeværende tidspunkt kunne der leveres vekselstrøm til vandværket og det nye osteri.
Gørding fjernvarmeværk stod over for en betydelig udvidelse.
En omtrent ubeskadiget urne fra ældre romersk jernalder er fundet i Lourup ved Holsted å. Det er det første fund fra Gørdingegnen, der er indgået til Esbjerg Museum.
Skuespiller Niels Johnsen, der som oplæser var kendt over hele Jylland fyldte 75 år. Han rejsete stadig rundt med sine oplæsninger i Jylland og på Fyn. "Jeg føler, at jeg har en mission: at give mennesker noget, de kan tænke over og måske leve på".
I 1961 forberedte Gørding erhvervsråd arealer til erhvervsbyggeri. Gørding erhvervsråd har nu gjort det første skridt i retning af at få virksomheder til byen, idet man har udbudt ideelt beliggende byggegrunde til salg.
"En travl og elskværdig Gørdingborger, pensioneret postbud Peter Bertelsen fylder d. 24. april 70 år. Han har i årenes løb haft en usædvanlig lang række tillidshverv".
I 1963 opstillede telefonselskabet en telefonkiosk i Gørding på hjørnet af Nørregade og Jernbanegade, og et stort savn er nu blevet afhjulpet.

Sidste udklip er fra 24. juli 1967: "2000 besøgende på dyrskue i næsten alt for godt vejr". Artiklen er klippet ud, men ikke klistret ind som de øvrige.

Parkeringsplads i Gørding

For tiden fældes samtlige træer og buske i det eneste grønne område midt i Gørding stationsby: stationsforstanderens have, for at give plads til en parkeringsplads overfor Hotel Gørding — og mon ikke mangen indfødt Gørding-borger i disse dage besjæles af den samme følelse, som i sin tid må have tynget Jeppe Åkjær, da han skrev: Og står du så i poplers sus en dag og ser, at alt er grus, din barndoms hæk, din moders hus — hvor må dit hjerte bløde.

Afslutning

Udklippene stammer hovedsagelig fra "Jyske Vestkysten", hvor en del af artiklerne sandsynligvis er skrevet af Johnsen selv. Andre er fra "Venstrebladet for det Sydlige Jylland" og fra "Socialdemokraten".

Ud fra udklippene er det muligt at følge ikke bare Gørdings historie, men også "den store historie". Man kan se, at problemerne efter 1. verdenskrig også optog folk i Gørding.

Krisen i 30'erne kradsede også med arbejdsløshed i Gørding. Fra besættelsestiden 1940-45 er der mest navnestof, og man skal læse mellem linjerne for at forstå at brand i en ejendom skyldes sabotage.

Den økonomiske optur fra slutningen af 1950'erne kan også læses ud af Handelstands- og Håndværkerforeningens optimistiske vurdering af året 1958, en udbygning af undervisningsinstitutionerne og i begyndelsen af 1960'erne et ønske om at tiltrække nye industrivirksomheder til byen.

Byen har haft nogle fremsynede og dynamiske mænd, der tidligt har gjort Gørding til en moderne by med asfaltvej, kloakering, alderdomshjem og flere uddannelsesinstitutioner.

Materialet stammer fra udklipssamlingen i Gørding Sognearkiv.

Referencer:
J. Gantzel Lauridsen har i Lokalårbogen 1992 s. 79-83 skrevet om "Skuespiller Johnsen, Gørding".
Mere om de 2 drenges død i 1926 samt billede af tømmerhandler Chr. Nielsen, Gørding kan ses i Lokalårbogen 2017, s. 87-90.

Om forfatterne:
Hanne Eiby er cand. mag. i historie og religionshistorie. Lektor på Esbjerg Gymnasium 1973-2012. Bor i Størsbøl og er medlem af redaktionen af Lokalårbogen for Bramming-Egnen.

Nora Olesen (f. 1943 i Ilsted) er uddannet defektrice og har arbejdet som medhjælpende ægtefælle i mandens tømrer- og snedkervirksomhed. Derudover i mange år hos Lægerne i Gørding som sekretær. Har været med i Gørding Sognearkiv siden begyndelsen i 1975.